

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI**

DIREKTORAT ZA SOCIALNE ZADEVE

Kotnikova ulica 28, 1000 Ljubljana

T: 01 369 77 18

F: 01 369 78 32

E: gp.mddsz@gov.si

www.mddsz.gov.si

Domovom za starejše in posebnim
socialnovarstvenim zavodom

Številka: 012-9/2017

Datum: 20.2.2018

**Zadeva: Dopolnitev k Usmeritvam za delo z osebami z demenco na področju
institucionalnega varstva starejših**

Spoštovani,

v prilogi vas posredujemo dopolnitve k Usmeritvam za delo z osebami z demenco na področju institucionalnega varstva starejših ter odgovore na najpogostejša vprašanja in dileme izvajalcev. Namen dopolnitev je odprava pomanjkljivosti in nejasnosti, ki smo jih opazili pri izvajanju oskrbe oseb z demenco in na katere so ob svojih nadzorih in obiskih izvajalcev opozarjali tudi predstavniki Varuha človekovih pravic in Socialne inšpekcije. Dokument nima zavezujoče pravne narave, je zgolj pomoč pri organiziranju oskrbe oseb z demenco, v skladu z veljavno zakonodajo.

Delovna skupina, ki je pripravila priloženo gradivo, bo do meseca maja izvedla regijska srečanja z izvajalci, na katerih bomo predstavili dopolnitve Usmeritev in odgovorili na morebitna dodatna vprašanja. To bo tudi priložnost, da nas obvestite, katere od obravnavanih vsebin bi želeli dodatno poslušati v okviru rednih izobraževanj.

Hkrati vas želimo obvestiti, da lahko izkoristite tudi brezplačna izobraževanja, ki jih bodo izvedli izvajalci, izbrani na javnem razpisu Ministrstva za zdravje - za sofinanciranje programov izobraževanja in osveščanja za obvladovanje demence v letih 2017 in 2018. Seznam izvajalcev in ponudbo izobraževanj boste lahko našli na spletni strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, kjer bodo objavljena tudi vsa gradiva in dogodki ministrstva v zvezi z demenco.

Lep pozdrav,

Pripravila: Janja Romih, sekretarka

Špela Isop
namestnica generalne direktorice

Priloga: Dopolnitev Usmeritev za delo z osebami z demenco na področju institucionalnega varstva starejših, februar 2018

DOPOLNITEV K UMERITVAM ZA DELO Z OSEBAMI Z DEMENCO NA PODROČJU INSTITUCIONALNEGA VARSTVA STAREJŠIH, februar 2018

S priloženim gradivom Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti dopolnjuje Usmeritve za delo z osebami z demenco na področju institucionalnega varstva starejših številka 1222-18/2011, z dne 6.6.2011 in dopolnitve k Usmeritvam številka 122-18/2011, z dne 27.3.2014.

Z dopolnitvami odgovarjamo na najpogostejša vprašanja in dileme izvajalcev, v zvezi z izvajanjem oskrbe oseb z demenco v praksi, in to tako s konceptom osebnega spremljanja, kot z izvajanjem oskrbe v varovanih oddelkih.

1) OSEBNO SPREMLJANJE - koncept dela brez oviranja svobode gibanja oseb z demenco

Model osebnega spremljanja je podrobno opisan v dopolnitvah Usmeritev iz leta 2014. Da bi se izognili zapletom zaradi morebitnega nerazumevanja "osebnega spremljanja", dopolnjujemo zapis v dopolnitvah Usmeritev iz leta 2014 (na strani 3), in sicer:

»Osebno spremljanje se uvede po potrebi in je vezano na nevsiljivo individualno obravnavo, ki se nanaša na želje uporabnika in temelji na zaupanju, motiviranju in sodelovanju uporabnika, ob spremljanju ter skrbi za varnost uporabnika, kadar je pri uporabniku podana visoka ocena ogroženosti, in pomeni spremljanje v pravem pomenu besede (ne oviranje in odvrčanje)«.

Sprememba zmanjšuje možnost zmotne predstave, da gre za neprekinjeno spremljanje stanovalcev. Hkrati pa svetujemo, da domovi koncept osebnega spremljanja ustrezno predstavijo svojcem, da ga le-ti razumejo in sprejemajo. Pomembno je tudi osveščanje širšega okolja v določenih kritičnih situacijah stanovalcev z demenco.

2) VAROVANI ODDELEK

V nadaljevanju povzemamo nekaj najpogostejših ugotovitev in dilem v zvezi z izvajanjem oskrbe v varovanih oddelkih:

- če se stanovalcem omejuje gibanje, se ne glede na imenovanje enote/oddelka uporablja opredelitev varovanega oddelka iz 17. točke 2. člena Zakona o duševnem zdravju (v nadaljevanju ZDZdr). V kolikor domovi oskrbo oseb z demenco ne morejo zagotoviti z osebnim spremljanjem, brez omejevanja svobode gibanja, morajo torej upoštevati določbe ZDZdr. Nejasne zadeve je potrebno prepustiti v odločanje sodišču. V primeru, da se sodišče ne odzove, Varuh predlaga, da se ga s tem seznaniti.

- postopek sprejema v varovani oddelek s privolitvijo in brez privolitve: upoštevati Odločbo Ustavnega sodišča št. U-I -294/12-20, z dne 10.6.2015, ki razveljavlja tretji stavek drugega odstavka in tretji stavek tretjega odstavka 74. člena ZDZdr. Oseba, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost, se sprejme v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda s privolitvijo njenega

zakonitega zastopnika. V osmih dneh po njenem sprejemu v varovani oddelek mora dati socialnovarstveni zavod sodišču predlog po postopku iz 75. člena ZDZdr.

V kolikor predhodno nimamo izdanega sklepa sodišča (sprejem brez privolitve) ali soglasja uporabnika (sprejem s privolitvijo), sprejem na varovani oddelek ni dopusten!

Oseba, ki je privolila v sprejem na varovani oddelek, lahko kadar koli (izrecno ali z dejanji, iz katerih je to mogoče sklepati) privolitev prekliče in zahteva, da se jo odpusti iz varovanega oddelka.

Še nekaj opozoril:

- **na soglasju (obrazcu) za namestitev v varovani oddelek** mora biti jasno napisano, kako ga stanovalec lahko prekliče (ustno, pisno ali s konkludentnimi dejanji - npr. trkanje po vratih, poskus odprtja vrat in drugo).

- **pri podaljšanju zadržanja** v varovanem oddelku je potrebno dosledno upoštevati 77. člen ZDZdr (najmanj 14 dni pred iztekom je potrebno predlagati sodišču, da se zadržanje v varovanem oddelku podaljša).

- **soglasje za namestitev v varovani oddelek** lahko da samo stanovalec, če se zaveda pomena svojega soglasja. Njegovega soglasja ne more dati nihče drug (skrbnik, svojec in podobno). Če obstaja dvom, ali je stanovalec sposoben razumeti pomen namestitve na oddelek in izraziti svojo voljo, naj o tem odloči psihiater.

- soglasje skrbnikov za posebni primer ali svojcev **NI** podlaga za namestitev v varovani oddelek.

3. POSEBNI VAROVALNI UKREPI IN VAROVALNI UKREPI

Posebni varovalni ukrepi (v nadaljevanju PVU) : PVU so dovoljeni le na varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda (29. člen ZDZdr- oviranje s pasovi, omejitev gibanja znotraj enega prostora).

Potrebno je dosledno upoštevati zahtevo po stalni fizični prisotnosti in časovni omejitvi po ZDZdr, po spremljanju vitalnih funkcij in strokovni obravnavi ves čas trajanja PVU, po vodenju evidenc v skladu s 99. členom ZDZdr in ukinitvi PVU. Za izvajanje PVU je potreben primeren prostor, PVU se ne sme izvajati v dvo ali več posteljni sobi.

DPM predlaga, da se obrazec izvajanja PVU dopolni s podpisom in žigom pristojnega zdravnika, ki posamezni PVU odredi, in ne zgolj navedbo zdravnika s strani Doma. Obrazec o evidenci izvajanja PVU je potrebno dopolniti z rubriko, v kateri se navedejo ukrepi, ki so bili izvedeni pred PVU (npr. deeskalacijske tehnike).

Novela Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o pacientovih pravicah (ZPacP-A), Ur.l. RS, številka: 55/17 z dne 6. 10. 2017, v 31. a členu dovoljuje, da se za zagotavljanje kakovostne in varne zdravstvene obravnave lahko izvaja ukrep telesnega oviranja s pasovi – PVU tudi izven varovanega oddelka socialnovarstvenega zavoda. Tudi tukaj je potrebno dosledno upoštevati predpis, ki določa kdo lahko PVU odredi, njegovo trajanje, obveščanje, vodenje evidence in drugo.

Povzemamo nekaj ugotovitev in priporočil v zvezi z omejevanjem gibanja zaradi varovanja stanovalca:

- izvedenec DPM priporoča, da bi bilo v primeru, ko stanovalec ne more podati strinjanja za uporabo pasu za preprečevanje zdrsa iz invalidskega vozička, pa taka nevarnost obstaja, smiselno v odločanje o uporabi omenjenega pasu vključiti zdravnika specialista splošne medicine ter svojce oziroma skrbnika. V primeru, da obstaja nevarnost padca iz invalidskega vozička zaradi psihične motnje in ni mogoče nevarnosti padca preprečiti z drugimi oblikami pomoči, pa je potrebno tovrstno oviranje izpeljati po pravilih, ki veljajo za PVU.

- invalidski vozički se stanovalcem ne blokirajo, če sami zavore ne morejo sprostiti. Če je takšno oviranje nujno zaradi varnosti stanovalca, je potrebno ravnati v skladu z 29. členom ZDZdr, ki ureja PVU.

Varovalni ukrepi: so varovalna ograja na postelji, fiksacijski pas za voziček, fiksacijska mizica za voziček in fiksacijski pas oz. rokavica za roko, in jih odredi osebni zdravnik stanovalca, v primeru, da stanovalec sam ne zmore podpisati ali podati soglasja, da se strinja z namestitvijo posameznega varovalnega ukrepa. Po potrebi naj domski psihiater oceni ali so stanovalci sposobni sami odpreti npr. pas oziroma sprostiti blokado vozička, si odpreti varovalno ograjo na postelji in podobno. Če stanovalci tega niso sposobni, je potrebno ravnati, kot da gre za PVU po ZPacP-A.

4) Ostala priporočila:

- **omejitve "terapije po potrebi":** splošnega zdravnika in psihiatra je potrebno opozoriti na nujnost omejitve terapije po potrebi. Potrebno je časovno (kdaj naj stanovalec takšno zdravilo prejme) in količinsko (največja dopustna dnevna količina zdravila na časovno omejitev) obrazložiti in zapisati v zdravstveno dokumentacijo stanovalca. Zaposleni, ki terapijo po potrebi da, naj to takoj vpiše v dokumentacijo. (Na omejitve terapije po potrebi opozarja pri strokovnih nadzorih tudi Zbornica zdravstvene nege; opozorili pa smo tudi MZ, da temo uvrsti na srečanja z "domskimi" zdravniki).

- predlagamo, da se v nenujnih primerih **pridobi soglasje svojcev pred predpisovanjem psihofarmakoterapije** (ali pri spremembi terapije) za stanovalce, ki zaradi upada spoznavnih sposobnosti niso sposobni sami podati soglasja k zdravljenju in o tem pripravijo ustrezne obrazce. V primeru, ko sam ni sposoben dati soglasja se upošteva 37. člen ZPacP in tako soglasje poda zakoniti zastopnik, če ga stanovalec že ima, oziroma mu je bil postavljen. Do njegove postavitve bodo soglasje lahko podale osebe, za katere tako določa ZPacP-A (4. odstavek 37. člena). Seveda pa bo tudi v primeru, ko je stanovalcu že določen zakoniti zastopnik prav, da so o spremembi seznanjeni tudi svojci. Svojci (v primerih stanovalca, ki ni sam sposoben odločati) ne bi smeli brez ustreznega (drugega) zdravniškega mnenja zahtevati spremembo ali ukinitve terapije, ki je po prepričanju zdravnika v korist stanovalca ali je zanj celo nujna. Če stanovalec še nima postavljenega zakonitega zastopnika, naj se Dom obrne na pristojni CSD in predlaga njegovo postavitve.

- pogosto vprašanje izvajalcev je, ali lahko dovolijo odhod stanovalca iz varovanega oddelka čez vikend, na željo svojcev. Odgovor je DA (vnesti v oceno tveganja). Svojci podpišejo enkrat letno Izjavo o seznanitvi svojcev v primeru odhoda stanovalca domov.

- **Osebni načrt** ima pri oskrbi oseb z demenco pomembno vlogo. Ugotavljamo, da smo v zadnjih letih naredili pomembne premike pri individualnem načrtovanju, ki pa ga bi bilo potrebno primerljivo izvajati pri vseh izvajalcih. Zato prilagamo "vzorec" osebnega načrta, ki ga lahko prilagodite po svojih potrebah.

Kot sestavni del tega dokumenta v nadaljevanju posredujemo naslednje priloge oz. vzorce dokumentov:

- priloga 1: Smernice za pripravo osebnega načrta
- priloga 2: Vzorec osebnega načrta z naborom storitev - vrste oskrbe
- priloga 3: Vzorec ocene tveganja
- priloga 4: Moja življenjska zgodba

Gradivo so pripravili; mag.Vesna Šiplič Horvat, mag.Marjana Kamnik, Bojana Mazilj Šolinc, Denis Sahernik, mag.Barbara Purkart, Jolanda Švent, Bojana Petrovič in Janja Romih.

Pri pripravi pa so sodelovali: predstavnik Varuha človekovih pravic Ivan Šelih in mag. Jure Markič ter inšpektorica Socialne inšpekcije Tatjana Arnšek.